

Sagrari [DTo 1647, remetent a *sacrari* «sanctuarium augustissimo corpori Chr. asservando---»]; «l'ermità piadós a Gentil mira / --- / y girant-se al *sagrari* del Altíssim: / —Salvau-lo —diu— oh Pare amorosíssim! / ---», *Cançó* I, 21d; BDC XVIII, 38; *sacrari*, però, es digué molt, i apareix sovint en romanços històrics transmesos pel *Romllo* de MilàF, com en un relatiu a 1793: «han destrossats / los *sacraris* y 'ls altàs» (140); «lo altar major consisteix en dos grades --- y debaix lo *sacrari* ab dos àngels, en un costat y altre de la grada», B de Maldà (*Excurs*, 149). La forma hereditària *sagrer* i *sacrari* també designaren un fossar o sepultura; veg Balari, *Orig*, 631; cf. Alsus, *Nomencl Gtr*, 44; a Girona el *sacrari* del bisbe Berenguer i el d'Arnau Blidger consten per inscripcions de 1115 i 1119 (BABL IV, 43, 44) Avui resta en la forma ribag. *sagréro*, a la vall de Benasc, com a denominació del fossar o cementiri, com vaig oir-ho per al que hi ha vora Les Matoses a Cerller i a Benasc mateix (1965). «ye mol triste el *sagrero* de Benás» (Ferraz, 95)

La forma hereditària, f. [S. XII] *sagrera* és pròpt 'el barri format per l'església i les seves dependències' (nota 3 de Fabra a la p. 309 de la *Gram* de 1912); «la llengua nostra materna --- sota --- de les rouredes pirenaygues, l'he guaytada fent de pastora, a redós d'un cingle --- més avall l'he trobada ab l'ayrosa caputxeta negra i l'espardenya blanca, resant ab los ulls baixos dins el fossaret de la *sagrera*, al peu de la porxada de l'església bizantina...», MrnAguiló (*Discurs Presidencial dels J Flo* de 1867); detalls en el *DAG*, on es dóna cita de 1527 de «14 fustas de moros, las quals tragueren moros en terra, qui barrajaren tota la *sagrera* de Badalona, prenent y matant moltes ànimas». La *Sagrera* barriada barcelonina vora Sant Andreu. Altres vegades no veig clar si es tracta de la materialitat del conjunt d'aqueixos edificis o de l'organització parroquial que els constitueix i manté (*l'obreria*). «El constructor fou Bertran Bonall, mestre de cases, de la *sagrera* de Sant Julià» [de Vilatorra], «el Rector y obrers contractaren al mestre de cases Pere del Quer, de la *sagrera* de Seva, obligant-se aquest a fer dues capelles ---», F. Solà, *Monogr. hist de Puig-l'Agula* (Vic, 1916, p. 58). Un *R Sagrera* figura com a testimoni en el pacte de treves Urgell-Foix, de 1244 (PPujol, *Doc Vg Urg*, 9.52). BDC xx, 48.

Sagrístà, forma mig-sàvia, provinent del b ll. *sacrista*, que es formà amb el sufix greco-latí *-ista*, però fou declinat *sacrista*, *-anis* (cf. els models *ermità*, *capellà*). «el *sagrístà*, que s'é ben portat de vós en Cort --- e fed-l'en gràcies», carta de B. de Liri al bisbe urgellès P. de Vilamur (1230-57) PPujol (*DocVgUrg*, 13 14) Poc sovint s'usa la forma purament llatina *sacrista*, en particular amb referència al conquistador d'Eivissa: «los inmediatos sucesores de Jaime I en el dominio de nuestras islas: substituyeron seguidamente con alcaides propios los nombrados por el *Sacrista*» (Macabich, *Feudalismo*, 53). En la documentació antiga hem de suposar que aquesta denominació s'ha d'accentuar generalment en la -à

Quant al consonantisme, es vacilà lleugerament en-

tre la forma amb *-cr-* i la que ha predominat, amb *-gr-* *sacristà* Llull, *Blanq* (NCl II, 75 11); en el femení, els seus mss. ho porten en totes dues formes: *sacristana*, *Blanq* I, 130 7, «la *sagrístana* és dona anciana e à molt treballat en ésser *sacristana*», id., 140.10, 11. «Petro *Sagrístà* de Pedra» a 1293 (*InuLC*) En unes *Romeries* de 1383: «una cappella un ['on'] avia mena d'oli, qui bastave a totes les làntees de l'esgleya; e un *sacristà* que y avia --- fo y ahulteri, e en continent l'oli cessà, entró que s fou confessat» (BABL VIII, 43). Amb *-c-* encara en OPou: «la *sacristia*: sacrarium; lo *sacristà*: aedituus, hierophanta» (*ThPu*) Però avui predomina molt *sagrístà* en la ruralia del Princ i fins al Migjorn val · *Caseta del Sagristà* a Alcoi, *Carrer Sagristà* a Monòver (1963).

La denominació composta *sagrístà major* ha tingut algun ús seglar translatici: «L'assistent de confiança, o majordom del general: una espècie de *sagrístà major* que oficiava d'apostador, de jefe de policia, de director de la confidència, de cambrer secret i fins d'ajudant d'ordres d'En Savalls», MrnVayreda (*Carlinda* x, p. 163). Crec que Coromines sentí al Correu del mateix capítol Savalls (StPolM, 1917 ---) la dita d'*Escola Major* aplicada a un personatge semblant, i que d'aquí ve aquest sobrenom que fa donar al seu protagonista Tomàs de Bajalta en la seva campanya a les ordres de Savalls (O C, 74a).

Sagrístia, documentat en aquesta i les variants *sacrista*, *-crestia*, *-grestia*, per AlcM des de c. 1370, l'*InuLC* troba també *sacristia* el 1347, i aquelles variants poc després. Avui també predomina popularment i ruralment amb *-gr-*: *sagrístia*, MGadea (*T del Xè* I, 351); a l'Urgell anomenen la *sagrístia* una estança que es troba dins la cova de Cubells (1964) *Sagrístiesc Sagristanesc; sagristanat; sagristanesc; sagristania* i variants amb *-cr-* *Sagrístell* 'sagrera' Ripollès (*DAG*) *Sots-sacristà; sots-sacristia* *Ressacristia Antesacristia*

Consagrar, prolongament mig-savi del ll. *CONSECRARE* id. (amb normal degradació a > e en tornar medial la a breu de *sacrare*): «Anà-sse'n en Catalunya per molts affers que y havia, e fo al *consegrr* del Sagristà de Leyda a Tarragona, qui fo en aquell temps bisbe d'Oscà», *Cròn* de Jaume I, 502. La forma amb e acabà per ser substituïda en la llengua comuna per *consagrar* adaptat a *sagrat*, però aquella restà corrent en la llengua escrita fins al S. XVII. el *DTo* 1647 les consigna totes dues, i amb e surt dos cops i un amb a en el pseudo-Boades; i en el parlar popular ha restat en ús fins al nostre segle: Coromines, per una maledicció, proposava traduir en Terenci com «així els déus --- et *consegrrin* ---» el vers «tequidem di --- (malis exemplis) perdant» (*Formió*, v. 688). *Consagració* (*DTo* 1647); *consagrador* [Lab. 1840]; *consagrants* [Belv.], *desconsagrar* [Lacav.].

Execrar [Belv.], pres del ll. *execrare* 'maleir, llançar imprecacions': el punt de partida de l'acc. corrent 'odiar' es troba en *execrable* 'digne d'execració' [Lacavalleria]; *execració* [Lacav.]; *execrabilitat*; *execratori* *Obsecració*